

UDC: [821.133.1(493)-1-2.09"18/19"Е.Вергарн: 7.036.5]: 821.161.2

ВЕРГАРНІВСЬКІ ОКРУШИНИ В УКРАЇНСЬКОМУ ПИСЬМЕНСТВІ (МАКСИМ РИЛЬСЬКИЙ, ЛІНА КОСТЕНКО, ІВАН ДЕНИСЮК, СОЛОМІЯ ПАВЛИЧКО ТА ІНШІ)

Ярема Кравець

Кандидат філологічних наук, доцент,
Кафедра світової літератури,
Львівський національний університет імені Івана Франка (УКРАЇНА),
79000, Львів, вул. Університетська, 1,
e-mail: yaremakravets@gmail.com

РЕФЕРАТ

У статті розглядаються окремі факти рецепції творчості бельгійського французькомовного письменника Еміля Вергарна (1855–1916) декількома українськими поетами і літературознавцями ХХ–ХХІ століть. *Метою* статті є висвітлення неординарних епізодів критичного прочитання та наукової інтерпретації літературної спадщини класика бельгійської літератури через акцентування на підставових проблемах його творчості. *Дослідницька методика.* У статті використовується системний підхід із застосуванням історико-літературознавчого, генетичного та порівняльного методів. На основі цих методів було з'ясовано історію інтерпретації окремих зразків поезії Еміля Вергарна видатними українськими письменниками та літературознавцями, уточнено причини, що спонукали їх до зацікавлення конкретними художніми текстами бельгійського класика. *Результати.* У дослідженні подано факти інтерпретації поетичної спадщини Еміля Вергарна, що досі не залучалися до наукового трактування у вергарнознавчих студіях. Говориться також і про ті переклади віршів бельгійського класика, які послуговували підставовим матеріалом при критичному опрацюванні наукових проблем цієї статті. *Наукова новизна.* Стаття є цікавою сторінкою входження поетичної творчості Еміля Вергарна в певні періоди становлення української літературознавчої науки, зокрема її компаративістичних досліджень. Вартісною є презентація промовистих фактів наукового зацікавлення творчістю видатного бельгійця у перше двадцятиріччя ХХІ століття. *Практична вартість.* Стаття може стати підґрунтям для пізнання історії прочитання спадщини видатного бельгійського французькомовного поета як українським письменством загалом, так і вітчизняною літературознавчою наукою.

Ключові слова: історико-літературознавчий, генетичний і порівняльний методи, Еміль Вергарн, українське письменство, переклад, Максим Рильський, Ліна Костенко, Іван Денисюк, Соломія Павличко.

VERHAEREN'S SCATTERED GEMS IN UKRAINIAN BELLES LETTRES (MAKSYM RYLSKY, LINA KOSTENKO, IVAN DENYSIUK, SOLOMIYA PAVLYCHKO ET AL.)

Yarema Kravets'

Candidate of Philological Sciences (Ph.D.), Associate Professor,
Department of World Literature,
Ivan Franko National University of Lviv (UKRAINE),
79000, Lviv, 1, Universytetska str.,
e-mail: yaremakravets@gmail.com

ABSTRACT

The article examines some facts of reception by certain 20–21 cc. Ukrainian poets and literary scholars of the Belgian Francophone writer Emile Verhaeren (1855–1916). The *aim* of the paper consists in covering extraordinary episodes related to critical reading and scholarly interpretation of the Belgian literature classic's literary legacy by accentuating the basic issues of his activity. *Research methodology.* The article employs systemic approach with the application of literary-historical, genetic and comparative methods. Basing on these

methods made it possible to clarify the history of interpreting some samples of Emile Verhaeren's poetry by outstanding Ukrainian writers and literary scholars, specify the reasons urging them to take an interest in particular belles lettres texts of the Belgian classic. **Results.** The research provides facts of interpreting the poetic legacy by Emile Verhaeren unemployed up till now for scholarly treatment in Verhaeren Studies. Talk is also about those translations of poems by the Belgian classic that have served as a basis for critical study of the scholarly problems raised in this article. **Research novelty.** The article is an interesting page in the entry of Emile Verhaeren's poetic oeuvre in certain periods of forming Ukrainian literary theory, particularly its comparative studies. It is valuable to attract the eloquent facts of scholarly interest in the work of the prominent Belgian during the first twenty years of the 21st c. **Practical value.** The article can become a basis for learning the history of reading the legacy of the outstanding Belgian French-speaking poet both by Ukrainian belles lettres on the whole and literary scholars in Ukraine.

Key words: literary-historical, genetic and comparative methods, Emile Verhaeren, Ukrainian writers, translation, Maksym Rylsky, Lina Kostenko, Ivan Denysiuk, Solomiya Pavlychko.

Українське прочитання літературної спадщини класика бельгійської французькомовної літератури Еміля Вергарна (1855–1916) знаходило своє висвітлення в таких окремих виданнях, як бібліографічний покажчик «Українсько-бельгійські літературні зв'язки 1870–2008» (Київ-Львів, 2010), друк Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського та Львівського національного університету імені Івана Франка [13]; монографія «Український Еміль Вергарн (критика, перегуки, переклади)» (Львів: «Тріада плюс», 2016) [6]; а ще перед тим – кандидатська дисертація «Творчість Еміля Вергарна в українській критиці та перекладах (історико-літературознавчий аналіз)» (1992 р.) [6, с. 6–164]. Вже пізніше друкувалися окремі вергарнознавчі дослідження (особливо порівняльного аспекту) на сторінках деяких українських та бельгійських літературознавчих періодичних видань. При немовби всеосяжному охопленні цієї наукової проблеми і, здавалося б, повному висвітленні питання «український Еміль Вергарн» час від часу знаходимо давніші факти зацікавлення доробком видатного бельгійця, а також нові свідчення впровадження його поетичної спадщини в український культурний простір. Отож, назвемо це «вергарнівські окрушини в українському письменстві».

Максимови Рильському була близькою французькомовна бельгійська література, яку він пізнавав, читав і перекладав, безперечно, в руслі зацікавлення літературою французькою. Поет ще 1918 року став співперекладачем комедії Ван Лерберга «Пан», трьох віршів Моріса Метерлінка з добірки «Теплиця», «Блакитної пташки» того ж письменника на замовлення Київського театру юного глядача (1936 р.), написавши короткі роздуми про переклад цього твору. З Е. Вергарна Максим Рильський нічого не перекладав, однак маємо його цікавий роздум про бельгійського поета. 1937 року поет надрукував на сторінках журналу «Советская литература» невелику статтю «Слово переводчиков», у якій писав, що перекладач повинен насамперед з'ясувати для себе, що є найважливішим серед елементів оригіналу. І тоді саме цій, як зазначає автор, «першій скрипці віддати найбільшу увагу. Співучість Верлена, гнівний пафос Верхарна або Шевченка, сталева енергія Лермонтова – це насамперед і обов'язково повинен відтворити перекладач» [10, с. 208]. «Гнівний пафос Вергарна» – це той настрій, який разом із артистизмом вірша, епічністю думки та енергетизмом життя визначає поетичне слово двох великих

Війон»; «Жив колись художник Верне»; «Голубко Жанно, дух неозлоблїий»; Рембо; Брейгель; «Шлях на Голгофу»; Дега. А ще Гомер, Данте, Мікеланджело, Гете і його «Фауст», «Гайявата» Лонгфелло, Дон Кіхот. Українська поетка добре побачила шлях, пройдений видатним бельгійцем, – від захоплення містом (містом-визискувачем, містом – осередком нових творчих сил, містом буремних і бурхливих змін) до оспівування «цілого світу», «одвічної землі», «безмежного всесвіту». «Скільки років землі – і мільярд і мільйон а яка вона й досі ще гарна!», захоплено пише Ліна Костенко [5, с. 266]. Бельгійський поет вторить їй віршем «Всесвіт» із добірки «Всеосяжне сяйво» (1906) про вічний рух планет, космічні зміни та закономірності виникнення людських рас, людської думки і сучасного життя. Цей вірш особливо схвилював Павла Тичину, який згадав Еміля Вергарна у своїх «Щоденникових записах», цитуючи його слова «Le monde est fait avec des astres et des hommes» («Світ складається із зір та людей»). П. Тичина додав: «А над тим усім – космічний закон і лаконічно розважливий висновок поета» [12, с. 285].

Про Еміля Вергарна цікаві судження залишив відомий літературознавець, професор Львівського національного університету імені Івана Франка Іван Денисюк (1924–2009). У статті «Карбівничий чистого металу», присвяченій Василеві Стефаніку, науковець писав: «Освоєння кожного незвичайного явища починається з відшукування хоч маленької риси подібності з добре знаним, узвичаєним, апробованим. Його порівнювали з великими письменниками світової літератури» [2, с. 127]. І. Денисюк подавав низку імен класиків різних національних літератур, творча манера яких близька до силуетності, ліричності, неспокійної чуйності душі, колориту, настрою, психологізму та філософічності новел Стефаніка. Серед таких профілів – близькості до пролетарської ідеології та її впливу – науковець згадував Еміля Вергарна. Але навіть такі типологічні зіставлення свідчать «не про еkleктизм, а про культуру найвищого світового рівня українського автора», «з новел Стефаніка „бухає сила” своєрідна, спонтанна, самородна» [2, с. 128]. В іншій статті «Дивний лад його пісень. До 100-річчя з дня народження Марка Черемшини» І. Денисюк говорив про «жанр антиїдилії», до якого можна було б підвести новелістику письменника: «У зображенні життя того ж краю Черемшина неначе доповнює Федьковича. Він веде нас туди, де «плачі горами стеляться» і «співанки жалібні», і показує, як ота позолочувана та ідеалізована «Гуцулія на старців переходить» [3, с. 147]. І далі: «Села в галюцинації...» (назву збірки Верхарна «Les camragnes hallucinées» можна б перекласти «Поля в лихоманці»). Які далекі між собою бельгійський поет і Черемшина! Своїми новелами про село, що вигибає у смертельних обіймах війни, Черемшина типологічно вписується у світову літературу «сіл у галюцинації» [3, с. 148]. Таке твердження І. Денисюка можна прийняти з певним застереженням: трагізм села у двох національних письменників викликаний різними причинами: в одного – наступ міста-спрута, нового визискувача, водночас уже дуже скоро осередку здорових сил майбутнього; у другого – світова війна, яка не лише забрала багато життів мешканців села, але й довела село до справжнього занепаду, вигибання. Отже, хоча Е. Вергарн не знаходився у сфері безпосередніх інтересів В. Стефаніка та

Марка Черемшини, тим не менше, можна говорити про настроєво-тематичну співзвучність їхніх творів, яка стає глибшою у зв'язку зі спорідненістю їхнього бачення трагедії села.

Бельгійського поета Соломія Павличко (1958–1999) згадала в розділі «Поетична філософія Вітмена та ідейна спадщина трансценденталізму», що був підрозділом обширної студії дослідниці «Філософська поезія американського романтизму», надрукованій у книзі «Соломія Павличко. Зарубіжна література. Дослідження та критичні статті» (Київ, 2001) [9]. Науковиця звернулася до передмови А. Луначарського із видання віршів Вітмена (1918 р.), в якій автор наголошував на тому, як зазначила Соломія Павличко, що основна ідея творчості американського поета – в подоланні індивідуалізму. «Перед нами співець не обмеженої особистості, а розкутої, відкритої світові, іншими словами, універсальної. Реальне авторське ставлення до прославленого на весь голос „я” значно ширше від зосередженості на власній особі», – пише авторка [9, с. 75]. І далі подає цитату з передмови А. Луначарського: «Тут Вітмен, тут Верхарн, тут нова поезія: в перемозі над індивідом, у тріумфі людяного, в смерті егоїзму й воскресінні особистості як свідомої хвилі єдиного океану, як своєрідної ноти, необхідної в єдиній симфонії» [9, с. 75]. Подана репліка цікава ще й тим, що бельгійський поет добре знав поетичне слово американського романтика. Дослідник творчості Еміля Вергарна бельгійський французькомовний письменник Франц Елленс у своїй студії «Еміль Вергарн» говорив про зацікавлення поета віршами Волта Вітмена, що з'явилися у виданні «Mercure de France»: «Те, що Вітмен висловлював у питальній формі, стало для Вергарна ствердженням. До гуманної та космічної концепції американського поета французький поет додає бачення суспільного життя. <...> Його концепція світу бачиться у повному візуальному сприйнятті: дивовижно швидкі зміни в науці, промисловості та суспільстві, лінії залізничних колій, що помножились земною поверхнею, телеграф, численні ріки як провідники цивілізації, міста, в яких він почуває себе „наче вдома”» [4, с. 87, 88].

Соломія Павличко згадала бельгійського поета ще й у двох інших монографіях – «Дискурс модернізму в українській літературі» (Київ: Либідь, 1997) [7, с. 57] і «Теорія літератури» (Київ: «Основи», 2002) [8]. Розповідаючи у книжці «Теорія літератури» про пошуки на Заході журналом «Мистецтво» (1919–1920 рр.) пролетарського мистецтва, авторка зазначала: «Тому на перший план виступали такі явища, як поезія чартистів, або пролетарська поезія у Франції, чи трактування Еміля Вергарна як народного письменника. Такий спосіб тенденційного, ідеологічного перечитування західних літератур зберігся в офіційній українській радянській культурі аж до 70-х років» [8, с. 194]. Дослідниця також побіжно згадала постать бельгійського поета в літературному дискурсі журналу «Звено» (Інсбрук, 1946–1947 рр.): «Дискурс „Звена” означався, з одного боку, такими прізвищами, як Райнер Марія Рільке, Джеймс Джойс, Габрієла Містраль (Нобелівська лавреатка за 1945 р.), Еліас Канетті, Альбер Камю, Веркор, Еміль Вергарн <...>» [8, с. 303] та критичними творами Василя Барки: «Барка у своїх критичних творах, по суті, не посилається на авторів ХХ століття. Його західні автори: Гайне, Гете, Гегель,

Б. Б'єрнсон, Вергарн <...>» [8, с. 370]. Свої судження про Е. Вергарна науковиця звичайно доповнювала згадками про письменників Шарля Ван Лерберга та Моріса Метерлінка (щодо останнього – зацікавленням його творчістю Лесею Українкою).

Серед відносно найновіших звернень до поетичної спадщини Еміля Вергарна варто насамперед згадати три інтерпретації лавреата премії Максима Рильського в галузі художнього перекладу Всеволода Ткаченка (1945–2018) у виданні «Сад божественних поезій» (Тисячоліття французькомовної любовної лірики. Тематична антологія XI–XIX віків. У двох томах. Том 1. Київ: Вц «Просвіта», 2011 [11]). Запропонувавши невелике переднє слово про творчий шлях поета зі згадкою про найважливіші його добірки, а також назвавши важливіших перекладачів віршів Еміля Вергарна в Україні й діаспорі, упорядник і перекладач подав імена декількох літературознавців, які залишили вагоме слово про класика бельгійської французькомовної літератури. В подачі тлумачів бельгійського поета прозвучали два малознані прізвища – Д. Тась і Л. Могилянська, які відкривають нову нагоду для дальшого дослідження історії українського прочитання вергарнівського вірша. Бібліографічний покажчик про українсько-бельгійські літературні зв'язки подав інформацію про один переклад цих літераторів із Е. Вергарна – вірш «Повстання», поміщений у літературній збірці «Голод» на допомогу голодним Поволожжя, виданій 1921 року у Чернігові. Дмитро Тась-Могилянський (Д. Тась), син письменника Михайла Могилянського, народжений 1901 року, був знаним поетом-неосимволістом, журналістом, перекладачем; став жертвою сталінських репресій 1938 року. Ладя Могилянська (1899–1937), сестра Дмитра Могилянського, талановита поетеса, перекладачка, розстріляна 1937 року в Чернігові. У згаданій антології Всеволод Ткаченко помістив свої переклади вірша «До старосвітських фламандок» та двох віршів із ліричної трилогії «Години» – «Коли роки проходили...» і «В саду кохання...». Якщо перші два твори ще не звучали в українському прочитанні, то інтерпретацією «В саду кохання ще триває буйне літо» Всеволод Ткаченко запропонував нове прочитання вірша вже знаного українським перекладом, здійсненим Миколою Терещенком.

З найновіших видань, в яких мовиться про поезію Еміля Вергарна, варто згадати монографію доктора філологічних наук, поета і перекладача Дмитра Чистяка «Мова міфопоетичного космосу в українській та бельгійській символістській поезії» (Київ, 2019, 608 с.) [1]. Трактуючи наукову проблему «Концептосистема міфопоетичної космології в поетичних текстах бельгійського символізму», дослідник зосередився на сакральних словах із космології Ж. Роденбаха, М. Ельскампа, Г. Ле Руа, М. Метерлінка, Ш. Ван Лерберга та Е. Вергарна. Стосовно Еміля Вергарна, науковець подав вербалізацію космологічних концептів у його поетичних текстах – СОНЦЕ, ВОГОНЬ, СВІТЛО, ВОДА, ЗЕМЛЯ, ВЕЧІР, ЗІРКА, МІСЯЦЬ, СМЕРТЬ, МАРІЯ, БОГ, НЕБО, ВІТЕР, НІЧ, САД, ХРАМ, АНГЕЛ, МОНАСТИР, КАМІНЬ із символістських добірок «Вечори» (1888), «Розгроми» (1888), «Чорні смолоскипи» (1891), «Об'явлення на моїх шляхах» (1891). Дослідження

концептосистем бельгійських символістів Дм. Чистяк завершував власним перекладом окремих поетичних зразків – Вергарнова поезія була проілюстрована віршами «Безмірно» (збірка «Вечори») та «Святобливо» (збірка «Розгроми»), що доповнили вже існуючу велику українську Вергарніану.

Вергарнова спадщина, здавалося б, ґрунтовно вивчена українським літературознавством, однак вряди-годи бачимо ту чи іншу наукову розвідку, де звучить ім'я видатного бельгійця. Пропонована стаття переконує, що є багато ще не дослідженого і не вивченого, особливо стосовно компаративістичних студій. Назву лишень декілька проблем: порівняльне прочитання образу Мікеланджело у творчості Лонгфелло, Вергарна і Роллана; понятійна настроєвість новелістики Бальзака та поезії Вергарна («О, злото, що людей п'янить, <...> О, золото, що манить, мучить»); інтерпретація категорії «слово» в поезії Е. Вергарна та І. Франка тощо. А ще – багатогранність поезії Еміля Вергарна, його критична спадщина (портретні характеристики) і коротка проза, надто драматургія, яка майже вся досі залишилась поза увагою науковців.

Березень-травень 2022 р.

ЛІТЕРАТУРА

1. Чистяк Дм. Мова міфопоетичного космосу в українській та бельгійській символістській поезії. Київ : Саміт-Книга, 2019. 608 с.
2. Денисюк І. Карбівничий чистого металу. *Денисюк І. Літературознавчі та фольклористичні праці*. Львів, 2005. Т. 1 : Літературознавчі дослідження. Кн. 1. С. 124–138.
3. Денисюк І. Дивний лад його пісень: До 100-річчя з дня народження Марка Черемшини. *Денисюк І. Літературознавчі та фольклористичні праці*. Львів, 2005. Т. 1 : Літературознавчі дослідження. Кн. 1. С. 143–154.
4. Ellens Fr. Emile Verhaeren. Choix de textes, bibliographie, dessins, portraits facsimilés. *Poètes d'aujourd'hui*. Paris : Édition Pierre Seghers, 1964. Issue 34. P. 7–96.
5. Костенко Л. Летючі катрени. *Костенко Л. Вибране*. Київ : Дніпро, 1989. С. 259–268.
6. Кравець Я. Український Еміль Вергарн (критика, перегуки, переклади). Львів : Тріада плюс, 2016. 344 с.
7. Павличко С. Дискурс модернізму в українській літературі. Київ : Либідь, 1999. 447 с.
8. Павличко С. Теорія літератури. Київ : Основи, 2002. 680 с.
9. Павличко С. Зарубіжна література. Дослідження та критичні статті. Київ : Основи, 2001. 560 с.
10. Рильський М. Слово переводчикова. *Рильський М. Збір. творів у двадцяти томах*. Київ : Наук. думка, 1987. Том шістнадцятий : Фольклористика, теорія перекладу, мовознавство. С. 208–211.
11. Ткаченко В. Сад божественних пісень. *Тисячоліття французькомовної любовної лірики. Тематична антологія XI–XX віків: у 2 т.* / пер. із франц., упор., передмова, довідки про авторів і примітки Всеволода Ткаченка. Київ : Видавничий центр «Просвіта», 2011. Том 1 : XI–XIX віки. 188 с.
12. Тичина П. Із щоденникових записів. Київ : Рад. письменник, 1981. 430 с.
13. Українсько-бельгійські літературні зв'язки 1870–2008. Бібліографічний покажчик / НАН України. НБ України імені В. І. Вернадського ЛНУ імені Івана Франка. Київ; Львів, 2010. 246 с.
14. Верхарн Е. Вибране / пер. з франц. Миколи Терещенка. Київ : Дніпро, 1966. 220 с.

REFERENCES

1. Chystiak, D. (2019), *The language of mythopoetic space in Ukrainian and Belgian symbolist poetry* [*Mova mifopoetychnoho kosmosu v ukrainskii ta belhiiskii symvolistskii poezii*], Samit-Knyha, Kyiv, 608 p. (in Ukrainian).
2. Denysiuk, I. (2005), "Pure metal purifier", *Literary and folklore works*. Vol. 1, Literary studies. Book 1 ["Karbivnychy chystoho metalu", *Literaturoznavchi ta folklorystychni pratsi*. T. 1, *Literaturoznavchi doslidzhennia*. Knyha 1], Lviv, pp. 124-138. (in Ukrainian).
3. Denysiuk, I. (2005), "Strange style of his songs: To the 100th anniversary of the birth of Mark Cheremshina", *Literary and folklore works*. Vol. 1, Literary studies. Book 1 ["Dyvnyi lad yoho pisen: Do 100-richchia z dnia narodzhennia Marka Cheremshyn"], *Literaturoznavchi ta folklorystychni pratsi*. T.1, *Literaturoznavchi doslidzhennia*. Knyha 1], Lviv, pp. 143-154. (in Ukrainian).
4. Ellens, Fr. (1964), "Emile Verhaeren. Selection of texts, bibliography, drawings, facsimile portraits" ["Emile Verhaeren. Choix de textes, bibliographie, dessins, portraits fac-similés"], *Poètes d'aujourd'hui*, Issue 34, Édition Pierre Seghers, Paris, pp. 7-96. (in French).
5. Kostenko, L. (1989), "Flying quatrains", *Selected works*, ["Letiuchi katreny", *Vybrane*], Dnipro, Kyiv, 259-268. (in Ukrainian).
6. Kravets', Ya. (2016), *Ukrainian Émil Verhaeren (criticism, reviews, translations)* [*Ukrainskyi Emil Verharn (krytyka, perehuky, pereklady)*], Triada plus, Lviv, 344 p. (in Ukrainian).
7. Pavlychko, S. (1999), *The discourse of modernism in Ukrainian literature* [*Dyskurs modernizmu v ukrainskii literaturi*], Lybid, Kyiv, 447 p. (in Ukrainian).
8. Pavlychko, S. (2002), *Theory of literature* [*Teoriia literatury*], *Osnovy*, Kyiv, 680 p. (in Ukrainian).
9. Pavlychko, S. (2001), *World literature. Research and critical articles* [*Zarubizhna literatura. Doslidzhennia ta krytychni statii*], *Osnovy*, Kyiv, 560 p. (in Ukrainian).
10. Ryl'skyi, M. (1987), "Word of translators", *Collection of works in 20 vols*. Vol. 16, *Folklore, translation theory, linguistics* ["Slovo perevodchikov", *Zibrannia tvoriv 20 t*. T. 16, *Folklorystyka, teoriia perekladu, movoznavstvo*], *Naukova dumka*, Kyiv, pp. 208-211. (in Russian).
11. Tkachenko, V. (2011), "Garden of divine songs", *Millennium of French love lyrics. Thematic anthology of the XI-XX centuries in 2 vols*. Vol. 1, XI-XIX centuries ["Sad bozhestvennykh pisen", *Tysiacholittia frantsuzkomovnoi liubovnoi liryky. Tematychna antolohiia XI-XIX vikiv u 2 t*. T. 1, XI-XIX viky], *Prosvita*, Kyiv, 188 p. (in Ukrainian).
12. Tychyna, P. (1981), *From diary entries* [*Iz shchodennykovykh zapysiv*], *Radianskyi pysmennyk*, Kyiv, 430 p. (in Ukrainian).
13. (2010), *Ukrainian-Belgian literary relations 1870-2008. Bibliographic index* [*Ukrainsko-belhiiski literaturni zviazky 1870-2008. Bibliohrafichni pokazhchuk*], Kyiv, Lviv, 246 p. (in Ukrainian).
14. Verhaeren, É. (1966), *Selected works*, trans. from French by Tereshchenko, M., [*Vybrane, pereklad z frantsuzkoi M. Tereshchenka*], Dnipro, Kyiv, 220 p. (in Ukrainian).

